

В. О. Бажанов

асистент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

кафедра цивільного права

вул. Володимирська, 60, Київ, 01601, Україна

АВТОРСЬКИЙ ДОГОВІР: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

Публікація присвячена визначенню поняття та ознак авторських договорів в Україні.

Ключові слова: договір, авторський договір, поняття, ознаки.

Актуальність даної теми обумовлена тим, що існують розбіжності в нормативно-правових актах щодо термінології, яка використовується стосовно договорів, відповідно до яких передаються майнові права автора. У Законі України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року (далі — Закон) застосовується поняття «авторський договір», у той час, як у ЦК України використовується поняття «договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності». Вважаємо, що необхідно дати відповідь на наступне питання: чи є дані поняття тотожними? Дане питання є важливим та актуальним, адже у практичній діяльності досить часто укладаються договори стосовно передачі майнових прав автора. З метою ефективного вирішення поставленого питання також будуть наведені основні ознаки даних видів договорів. Вважаємо, що сучасний стан наукової розробленості даної проблематики обумовлений недостатністю наукових праць, що також свідчить про актуальність даного дослідження. Необхідно також зазначити, що авторські договори укладаються у надзвичайно важливій сфері — сфері інтелектуальної власності — духовного світу людини. Як зазначає О. А. Підпригора: «... духовний світ людини, її світогляд, духовне бачення навколишнього середовища визначають напрями і зміст науково-технічної творчості» [13, с. 224].

Теоретичну основу проведеного дослідження склали праці наступних вчених: А. А. Амангельди, А. О. Кодинця, О. В. Кохановської, В. Є. Макоди, О. А. Підпригори, О. П. Сергєєва, Р. Б. Шишки. А також видатних спеціалістів у сфері договірного права: Т. В. Боднар, М. І. Брагінського, В. В. Вітрянського, О. В. Дзери, О. С. Іоффе, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданіка та ін.

Нормативною базою дослідження є: Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 року, Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року, Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 року, Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року та інші нормативні акти.

Метою даного дослідження є аналіз співвідношення понять «авторські договори» та «договори щодо розпорядження майновими правами інте-

лектуальної власності», а також характеристика їх ознак з подальшою можливістю застосування результатів дослідження у практичній діяльності.

Об'єктом дослідження є цивільні договірні правовідносини у сфері авторського права.

Предметом дослідження є міжнародні акти, нормативно-правові акти України та практика їх застосування, наукові погляди, ідеї, концепції вітчизняних та іноземних вчених у сфері даної проблематики.

Методологічну основу дослідження склали наступні методи: історичний, порівняльно-правовий, формально-логічний, структурно-функціональний та інші. Історичний метод використовувався при визначенні основних тенденцій розвитку договірних правовідносин у сфері авторського права, у тому числі, у сфері авторського права України. Порівняльно-правовий метод був застосований при дослідженні норм національного та зарубіжного права. Для виявлення суперечностей у понятійному апараті у сфері договірних правовідносин в авторському праві України застосовувався формально-логічний метод. За допомогою системно-структурного аналізу були досліджені норми законодавства України та зарубіжних країн у сфері договірних правовідносин в авторському праві.

На даному етапі розвитку договірних правовідносин у сфері авторського права не існує єдиного підходу до визначення поняття «авторський договір». У Законі зазначається, що автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права, зазначені у статті 15 цього Закону, будь-якій іншій особі повністю чи частково; передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором [9]. Проте, визначення авторського договору у даному Законі не наводиться.

О. А. Підпригора сформулював наступне визначення даного поняття: «Авторський договір — це угода автора чи його правонаступників з іншими особами про вчинення відповідно до закону будь-яких дій з приводу володіння, користування та розпорядження твором» [15, с. 230]. А. А. Амангельди наводить інше визначення поняття авторського договору: «Авторський договір — це договір про використання творів науки, літератури та мистецтва, що укладається з автором або його правонаступниками, у результаті якого за винагороду передаються або надаються виключні права на твір, передача яких не заборонена законодавством» [2, с. 225]. На основі положень статті А. О. Кодинця можна дійти висновку, що авторський договір — це вид цивільно-правового договору, що спрямований на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків на об'єкти інтелектуальної власності [1, с. 238–239]. За авторським договором автор передає або зобов'язується передати набувачу свої права на використання твору в межах та на умовах, що були узгоджені сторонами [10, с. 260]. Отже, можемо зробити висновок, що авторський договір — це вид цивільно-правового договору, що укладається щодо виключних майнових прав, які автор передає або зобов'язується передати іншій стороні договору на умовах, визначених у договорі.

У свою чергу, договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності — це група договорів у сфері інтелектуальної власності, спрямованих на набуття, зміну або припинення майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності [8, с. 568]. Існує й дещо інший підхід: договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності — особлива правова форма використання творів науки, літератури, мистецтва і об'єктів промислової власності [14, с. 890]. Особливість даних договорів у тому, що їх об'єктами виступають нематеріальні блага (твори літератури, мистецтва, науки тощо), але за умови їх вираження в об'єктивній формі.

Проаналізувавши наведені визначення, можна зробити висновок, що застосування поняття «авторські договори» до договорів, про які мова йде у ст. 1107 ЦК України, є можливим та цілком прийнятним, адже, йдеться про передачу авторських прав. Вважаємо, що поняття «авторський договір» можна застосовувати до різних видів договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, про які мова йде у ЦК України. У той же час, необхідно зауважити, що, на нашу думку, поняття «авторський договір», що міститься у Законі, є вузьким за поняття «договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності», про яке мова йде у ЦК України. У Законі йдеться лише про об'єкти авторського права та суміжних прав, а положення Глави 75 ЦК України регулюють питання стосовно передачі майнових прав на об'єкти авторського права та суміжних прав, а також на об'єкти права промислової власності та на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Отже, на нашу думку, якщо в договорі мається на увазі передача лише авторських або суміжних прав, доречніше застосовувати поняття «авторський договір». У той же час, якщо у договорі зазначається про передачу майнових прав на об'єкти патентного права або на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг, то більш прийнятним буде застосування поняття «договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності».

Перейдемо до ознак авторських договорів.

Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності є двосторонніми, консенсуальними та відплатними.

Відповідно до ЦК України договір є одностороннім, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або утриматися від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони. У ЦК України також зазначається, що договір є двостороннім, якщо правами та обов'язками наділені обидві сторони договору [12]. О. С. Іоффе називав такі договори взаємними, оскільки вони породжують права та обов'язки для кожного із учасників договору [6, с. 83].

Безумовно, авторські договори є двосторонніми, оскільки правами та обов'язками наділені обидві сторони договору: суб'єкт права інтелектуальної власності та особа, яка виявляє бажання використовувати об'єкти авторського чи патентного права [13, с. 358]. Підтримуємо дану точку зору,

оскільки у сторін авторського договору виникають кореспондуючі права та обов'язки (наприклад, обов'язок автора передати майнові права та право вимагати отримання оплати, винагороди; у свою чергу, особа, яка отримує майнові права, має право вимагати передачі даних прав та обов'язок сплатити винагороду авторів).

Консенсуальним вважається договір, що є укладеним з моменту досягнення сторонами в належній формі згоди з усіх його істотних умов [11, с. 50]. Натомість, реальним є договір, що вважається укладеним з моменту передачі майна або вчинення іншої дії.

Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності є консенсуальними, адже дані договори вважаються укладеними з моменту досягнення згоди сторонами стосовно усіх істотних умов договору. Необхідно наголосити на тому, що, за загальним правилом, істотними умовами є наступні: предмет (об'єкт права інтелектуальної власності, права щодо використання якого передаються за договором; конкретні права, що передаються; способи використання зазначеного об'єкта тощо), ціна (плата за використання об'єкта права інтелектуальної власності) та строк (період у часі, протягом якого діє договір) [13, с. 358]. Проте, на нашу думку, строк не завжди є істотною умовою авторських договорів. Наприклад, ч. 3 ст. 1110 ЦК України допускає можливість укладення ліцензійного договору без зазначення строку дії договору [12].

Стосовно відплатності авторських договорів. Спочатку, вважаємо за необхідне зазначити, що термін «відплатний договір» є новелою ЦК України від 16 січня 2003 року. Проте, даний термін є тотожним раніше вживаному терміну «оплатний» договір [3, с. 22]. Оплатним є той договір, в якому кожна зі сторін має взаємні обов'язки щодо передачі матеріального чи нематеріального оборотоздатного блага, надання послуги, вчинення іншої дії, яка є об'єктом цивільного права [5, с. 54]. На думку Т. В. Боднар, оплатними є договори, в яких обов'язку однієї сторони протистоїть зустрічний обов'язок іншої сторони надати певне благо (у вигляді грошей чи іншого майна, виконання робіт, надання послуг) [11, с. 50]. Дійсно, відповідно до змісту авторських договорів автор зобов'язується передати майнові права на об'єкт авторського права, а у свою чергу, інша сторона за договором, як правило, зобов'язується сплатити винагороду авторів.

Необхідно зазначити, що договір укладається у певній формі: усній, письмовій або шляхом вчинення конклюдентних дій [14, с. 246].

Відповідно до ч. 2 ст. 1107 ЦК України авторські договори повинні укладатися у письмовій формі: «Договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності укладається у письмовій формі» [12]. Найчастіше авторський договір укладається шляхом складання сторонами єдиного документа. Звичайно, видавництва, театри, студії та інші організації, що використовують твори, мають розроблені з урахуванням вимог закону стандартні бланки договорів, які заповнюються та підписуються сторонами [4, с. 207].

У разі недодержання письмової форми договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, такий договір є нікчемним.

Проте, варто зазначити, що Законом можуть бути встановлені випадки, в яких договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності може укладатись усно. Мова йде про договір про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо) — ч. 1 ст. 33 Закону [9]. Можливість укладання даних видів авторських договорів передбачається на законодавчому рівні і в інших країнах. Наприклад, у п. 11 ст. 32 Закону Республіки Казахстан від 10 червня 1996 року «Про авторське право та суміжні права» передбачається можливість укладання авторських договорів про використання твору в періодичних виданнях в усній формі [7].

На основі проведеного дослідження можна зробити наступні **висновки**:

1) Поняття «авторський договір» можна застосовувати до різних видів договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, про які мова йде у ЦК України. У той же час, необхідно зауважити, що, на нашу думку, поняття «авторський договір», що міститься у Законі, є вужчим за поняття «договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності», про яке мова йде у ЦК України. У Законі йдеться лише про об'єкти авторського права та суміжних прав, а положення Глави 75 ЦК України регулюють питання стосовно передачі майнових прав на об'єкти авторського права та суміжних прав, а також на об'єкти права промислової власності та на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Необхідно також зазначити, що в юридичній літературі досить часто цілковито отожднюють поняття «авторські договори» та «договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності».

2) Авторським договорам притаманні наступні характерні ознаки: дані договори є двосторонніми, що характеризується наявністю взаємних прав та обов'язків у сторін за договором; вони є консенсуальними, оскільки авторські договори вважаються укладеними з моменту досягнення згоди сторонами стосовно усіх істотних умов договору, а не з моменту передачі майна або вчинення певних дій; є оплатними, адже за даними договорами автор зобов'язується передати майнові права на об'єкт авторського права, а у свою чергу, інша сторона за договором, як правило, зобов'язується сплатити винагороду авторові.

3) Авторські договори повинні укладатися у письмовій формі. У випадку недодержання письмової форми, даний договір є нікчемним. Проте, існують випадки, коли можливо укласти авторський договір в усній формі (мова йде про договори про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо)).

Література

1. Альманах цивілістики: Сборник статей. Вып. 3 / Под ред. Р. А. Майданіка — К.: Алерта; КНТ; Центр учебной литературы, 2010. — 332 с.
2. Амангельды А. А. Договоры в сфере интеллектуальной собственности по законодательству Республики Казахстан. — Алматы: ИЦ ОФ Интерлигал, 2010. — 344 с.
3. Бервено С. М. Проблеми договірної права України: Монографія. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 392 с.

4. Гражданское право: учеб.: в 3 т. Т. 3 / Е. Н. Абрамова, Н. Н. Аверченко, Ю. В. Байгушева [и др.]; под ред. А. П. Сергеева. — М.: ТК Велби, 2009. — 800 с.
5. Договірне право України. Загальна частина: Навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.; за ред. О. В. Дзери. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 896 с.
6. Иоффе О. С. Избранные труды: В 4 т. Т. III. Обязательственное право. — СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. — 837 с.
7. «Об авторском праве и смежных правах»: Закон Республики Казахстан от 10 июня 1996 года N 6. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.e.gov.kz/wps/wcm/connect/05d759004f8064dbb5cdb58097de7925/Z960006_20090710r.htm?MOD=AJPERES&CACHEID=05d759004f8064dbb5cdb58097de7925&useDefaultText=0&useDefaultDesc=0
8. Право інтелектуальної власності: Акад. курс. Підруч. для студ. вищих навч. закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. — 696 с.
9. «Про авторське право і суміжні права»: Закон України від 23 грудня 1993 року, у редакції від 06 січня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 13. — Ст. 64.
10. Сергеев А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации: Учеб. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ТК Велби; Проспект, 2007. — 752 с.
11. Т. В. Боднар. Договірні зобов'язання в цивільному праві: (Заг. положення): Навч. посіб. — К.: Юстініан. — 280 с.
12. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40. — Ст. 356.
13. Цивільне право України. Договірні та не договірні зобов'язання: Підручник / С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Вобрик та ін.; За заг. ред. С. С. Бичкової. — 2-ге вид., змін. та доп. — К.: КНТ, 2008. — 498 с.
14. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. — 3-ге вид., перероб. і допов. — К.: Юрінком Інтер, 2010. — 1176 с.
15. Цивільне право України: Підручник: У 2 кн. / О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. — 2-ге вид., допов. і перероб. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — Кн. 2. — 640 с.

В. О. Бажанов

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
кафедра гражданского права
ул. Владимирская, 60, Киев, 01601, Украина

АВТОРСКИЙ ДОГОВОР: ОПРЕДЕЛЕНИЕ И ПРИЗНАКИ

Резюме

Публикация посвящена определению понятия и признаков авторских договоров в Украине.

Ключевые слова: договор, авторский договор, определение, признаки.

V. O. Bazanov

Kiev Taras Shevchenko National University,
The Department of Civil Law
Vladimirska str., 60, Kiev, 01601, Ukraine

COPYRIGHT AGREEMENT: DETERMINATION AND ATTRIBUTES

Summary

The article scrutinizes the problem of determination and attributes of copyright agreements in Ukraine.

Key words: agreement, copyright agreement, determination, attributes.